

Európsky hospodársky a sociálny výbor

NAT/711

**Príspevok občianskej spoločnosti k vytvoreniu
komplexnej potravinovej politiky v EÚ**

NÁVRH STANOVISKA

sekcia pre poľnohospodárstvo, rozvoj vidieka a životné prostredie

Príspevok občianskej spoločnosti k vytvoreniu komplexnej potravinovej politiky v EÚ
(stanovisko z vlastnej iniciatívy)

1. Závbery a odporúčania

- 1.1 EHSV opakuje svoju výzvu, aby sa v EÚ vytvorila komplexná potravinová politika, ktorá by umožňovala zdravé stravovanie na základe udržateľných potravinových systémov, prepojenie poľnohospodárstva s výživou a ekosystémovými službami a zabezpečila dodávateľské reťazce, ktoré by chránili zdravie všetkých vrstiev európskej spoločnosti. Komplexná potravinová politika EÚ by mala viac zjednotiť oblasti politiky súvisiace s potravinami, vrátiť potravinám hodnotu a podporiť dlhodobý prechod od dôrazu na výrobu a spotrebu potravín k potravinovému občianstvu.
- 1.2 Platný politický rámec v EÚ nie je prispôsobený na prechod na udržateľnejšie potravinové systémy, ktorými by sa zaistila účinná implementácia cieľov OSN v oblasti trvalo udržateľného rozvoja, ako aj uplatňovanie práva na výživu a ďalších ľudských práv. Existujúce politické rámce boli možno úspešné pri riešení jednotlivých problémov, nie sú však celkovo zosúladené, čo je potrebné na riešenie škály úloh, ktorým budú svetové a európske potravinové systémy v budúcnosti čeliť. EHSV zdôrazňuje, že je potrebné preorientovať a zosúladiť existujúce politické nástroje EÚ tak, aby viedli k vytvoreniu environmentálne, hospodársky a sociálno-kultúrne udržateľných potravinových systémov. EHSV tiež pripomína, že komplexná potravinová politika by mala dopĺňať, a nie nahrádzať transformovanú SPP¹.
- 1.3 EHSV zdôrazňuje, že je potrebné pestovať kultúru, v ktorej sa oceňuje výživový a kultúrny význam potravín, ako aj ich sociálny a environmentálny dosah. Bohatý výber potravín a regionálnych a miestnych špecialít, ktoré sú v EÚ dostupné, je z tohto hľadiska skutočným prínosom, a ako taký by sa mal ďalej zhodnocovať. Komplexná potravinová politika by mala podporovať väčšie ocenenie potravín spotrebiteľmi, propagovať predchádzanie potravinovému odpadu a jeho obmedzovanie, a tiež pomôcť znovu začleniť cenu potravín medzi ostatné hodnoty

---

¹ Stanovisko EHSV na tému *Možná transformácia SPP* (NAT/703).

a zosúladiť ju s nimi. Predovšetkým by však mala výrobcom zabezpečiť spravodlivé ceny, aby poľnohospodárstvo ostalo životaschopné.

- 1.4 EHSV zdôrazňuje, že všetci zainteresovaní v celom potravinovom dodávateľskom reťazci zohrávajú určitú rolu pri vytváraní komplexného rámca, aby sa dosiahlo spravodlivé rozdelenie v celom reťazci. Žiadne odvetvie to nedokáže samo o sebe. Komplexná potravinová politika by mala využiť silu priemyslu a maloobchodu na urýchlenie prechodu spotrebiteľov k udržateľnosti. Na prechod k udržateľným potravinovým systémom je potrebné, aby angažovaní spotrebiteľia prijali koncepciu aktívneho potravinového občianstva.
- 1.5 ESHV berie na vedomie rastúci počet iniciatív, ktoré sa na regionálnej a miestnej úrovni uskutočňujú na podporu alternatívnych potravinových systémov. Tieto iniciatívy vytvárajú tesnejšie väzby medzi výrobcami a spotrebiteľmi, vytvárajú príležitosti pre miestne podniky na tvorbu nových pracovných miest a obnovujú vzťah spoločenstiev k potravinám. EHSV tiež zdôrazňuje úlohu miest pri rozvoji integrovanejších opatrení potravinovej politiky. Komplexná potravinová politika by sa mala budovať na spoločnom riadení, stimulovať ho a rozvíjať, a to na všetkých úrovniach – miestnej, regionálnej, štátnej aj európskej. Vytvorilo by to rámec, ktorý by týmto iniciatívam umožnil rozvíjať sa bez ohľadu na ich rozsah.
- 1.6 EHSV volá po novom inteligentnom systéme označovania potravín z hľadiska udržateľnosti. Politika sa doposiaľ zameriavala na nutričné údaje a tvrdenia o vplyve na zdravie, avšak ESHV si všíma, že rastú obavy z nedostatku informácií, ktoré spotrebiteľia majú o sociálnom a environmentálnom dosahu potravín. Potravinári sú si vedomí toho, že ich odvetvie môže do istej miery ovplyvniť dosah na životné prostredie, ale v konečnom dôsledku je nevyhnutné zaangažovať spotrebiteľov a poskytnúť im informácie.
- 1.7 V záujme podpory vytvorenia komplexného rámca spájajúceho jednotlivé oblasti politiky EÚ súvisiace s potravinami EHSV navrhuje, aby sa v krátkodobom resp. strednodobom horizonte vytvorila medzisektorová a medziinštitucionálna pracovná skupina za účasti rôznych GR Komisie a iných inštitúcií. Úlohou pracovnej skupiny by bolo vypracovať akčný plán pre udržateľnosť potravín, s cieľom pomôcť EÚ realizovať ciele trvalo udržateľného rozvoja súvisiace s potravinami. Akčný plán by sa mal vypracovať participatívnym postupom za účasti zainteresovaných subjektov z celého potravinového dodávateľského reťazca, občianskej spoločnosti a výskumných pracovníkov. EHSV navrhuje nájsť a vytvárať priestor na zapojenie a aktívnu účasť občianskej spoločnosti v tomto procese.
- 1.8 EHSV obzvlášť odporúča vytvoriť hodnotiacu tabuľku EÚ pre udržateľné potraviny, ktorá by umožňovala riešiť problémy s potravinovými systémami viacročným prístupom, a tým podporila zosúladenie politiky na rôznych úrovniach správy. Hodnotiaca tabuľka by poskytovala ukazovatele, a tým stimulovala a monitorovala pokrok smerom k dosiahnutiu stanovených cieľov.
- 1.9 Z dlhodobejšieho hľadiska a v závislosti od záverov pracovnej skupiny EHSV povzbudzuje Európsku komisiu, aby preskúmala možnosti zriadenia osobitného GR pre potraviny, ktoré by bolo jasným ústredím pre úlohy EÚ vo všetkých oblastiach politiky súvisiacich s potravinami a bolo by podľa potreby zdrojom regulácie, právnych predpisov a základom presadzovania.

Takúto štruktúru by mohli všetky členské štáty EÚ napodobniť vo forme osobitných ministerstiev pre potraviny.

2. Úvod

- 2.1 EHSV vo svojom prieskumnom stanovisku na tému Udržateľnejšie potravinové systémy, ktoré vypracoval na žiadosť holandského predsedníctva Rady EÚ v roku 2016, žiadal, aby sa vytvorila komplexná potravinová politika, ktorá podporí prechod na udržateľnejšie potravinové systémy a zabezpečí väčší súlad politických cieľov súvisiacich s potravinami (ako je udržateľná poľnohospodárska výroba, zdravé stravovanie, ochrana životného prostredia, spravodlivé obchodné vzťahy, atď.) Toto stanovisko vychádza z odporúčaní predchádzajúceho stanoviska ďalej rozvíjať základné princípy a víziu komplexného rámca.
- 2.2 Medzitým vzrástla aj vôľa zaujať k potravinovej politike celostnejší prístup. OSN okrem toho vyhlásila Desaťročie opatrení v oblasti výživy a uznala, že v záujme zdravšieho stravovania a lepšej výživy je potrebné prepracovať potravinové systémy. Panel expertov na vysokej úrovni Výboru pre svetovú potravinovú bezpečnosť vo svojej správe zo septembra 2017 ďalej zdôraznil túto nevyhnutnosť². Na úrovni EÚ Výbor regiónov nedávno prijal stanovisko, v ktorom požaduje komplexnú a udržateľnú potravinovú politiku EÚ spájajúcu rôzne oblasti politiky súvisiace s potravinami. Medzinárodný panel odborníkov na udržateľné potravinové systémy (IPES Food) spustil trojročný participatívny proces so zapojením skupín vedcov, zainteresovaných subjektov, aktérov z radov občianskej spoločnosti a tvorcov politiky s cieľom vytvoriť do roku 2018 víziu spoločnej potravinovej politiky. Množstvo medziodvetvových iniciatív na úrovni členských štátov, regiónov a obcí už teraz s aktívnou účasťou občianskej spoločnosti mení európske potravinové systémy.
- 2.3 EHSV sa domnieva, že implementácia cieľov trvalo udržateľného rozvoja v Európe zohráva dôležitú úlohu jednak v posune smerom ku komplexnému prístupu, ktorý zahŕňa rôzne oblasti politiky (poľnohospodárstvo, zdravie, životné prostredie, obchod, rozvoj, inovácie atď.) a úrovne správy (EÚ, štátna, miestna), a jednak v dosiahnutí udržateľnejších spôsobov výroby potravín a spotreby. Prebiehajúca diskusia o spoločnej poľnohospodárskej politike (SPP) po roku 2020 je tiež významnou príležitosťou na zaistenie súladu medzi cieľmi transformovanej poľnohospodárskej politiky a cieľmi v iných oblastiach politiky súvisiacimi s potravinami³.
- 2.4 Niektoré členské štáty (napr. Fínsko, Francúzsko, Nemecko, Holandsko a Švédsko) sú čoraz aktívnejšie v oblastiach politiky súvisiacich s potravinami, pokiaľ ide o zdravie, životné prostredie a udržateľnosť. EHSV varuje, že situácia, v ktorej sa v rôznych členských štátoch uplatňujú rôzne prístupy, môže byť spotrebiteľom a podnikom na škodu. Považuje to za ďalší dôvod na predloženie požiadavky vytvoriť komplexný rámec na úrovni EÚ.

---

² HLPE, 2017. Nutrition and food systems.

³ NAT/703.

3. **Diagnóza – čo nefunguje v platnom politickom rámci**

- 3.1 Objavuje sa čoraz viac vedeckých dôkazov o vplyve potravín na zdravie, životné prostredie a spoločnosť ako celok. Problematika potravín, ktorou sa mala zaoberať SPP, sa medzičasom stala omnoho zložitejšou. Európa netrpí nedostatkom a za tento úspech vďačí SPP a rastúcim príjmom. V odvetví potravinárstva sa zamestnanosť a tvorba pridanej hodnoty presunuli z mora a súše do závodov, maloobchodu a stravovacích služieb. Programy v oblasti zdravia sa už nezameriavajú len na podvýživu. Nevhodné stravovacie návyky v dôsledku sociálnej nerovnosti a novodobej potravinovej chudoby sa vyskytujú aj dnes, ale ďaleko ich prevažuje hromadný výskyt neprenosných ochorení. Medzi ne patria srdcové ochorenia, mŕtvice, cukrovka a obezita. Srdcovo-cievne ochorenia v EÚ každoročne spôsobujú 1,8 milióna úmrtí, čo je 37 % všetkých úmrtí v EÚ⁴. V roku 2015 žilo v EÚ 49 miliónov ľudí so srdcovo-cievnyim ochorením.
- 3.2 Spoločenské trendy v Európe priniesli veľké zmeny v stravovaní, chutiach a štýloch varenia. Od vytvorenia SPP sa modely spotreby a životný štýl zmenili. Vývoj v príprave jedál sa dotkol najmä žien, keďže v minulosti niesli, a často i dnes nesú väčšinu zodpovednosti za stravu v domácnostiach. Zmeny v potravinárskej technológii mali tak pozitívny, ako aj negatívny spoločenský dosah. Rozšírili sa možnosti výberu, ale európske rozmanité a bohaté kultúrne dedičstvo sa miestami oslabilo. Veľké potravinárske spoločnosti vyčlenili veľké marketingové rozpočty na to, aby presvedčili spotrebiteľov na konzumáciu vysoko spracovaných potravín. Z údajov z odvetvia vyplýva, že napríklad v Belgicku pochádzajú dve tretiny kalorickej spotreby z vopred pripravených a balených polotovarov, čo je dokonca viac ako v Spojenom kráľovstve⁵. Orgány verejného zdravotníctva sú znepokojené nadmernou konzumáciou polotovarov s vysokým obsahom soli, cukru a tukov. Takéto polotovary môžu byť lacné, čo je lákavé pre ľudí s nízkymi príjmami, ktorých zdravotný stav je už aj tak podpriemerný. Strava teda prispieva k sociálnej nerovnosti v Európe⁶. V Európe zaznamenávame od začiatku veľkej hospodárskej krízy nárast charitatívnych potravinových darov. Poskytovanie takejto potravinovej pomoci v naliehavých situáciách však nemôže nahradiť potláčanie sociálnych nerovností v Európe, ktorých dôsledkom sú zdravotné problémy spôsobené nevhodnou stravou.
- 3.3 Dosah potravín na životné prostredie je zdokumentovaný a uznávaný. Známu hrozbou sú tiež klimatické zmeny. EÚ rozhodne podporuje Rámcový dohovor OSN o zmene klímy dohodnutý v roku 2015 v Paríži. EÚ tiež vytvorila právne predpisy na lepšiu ochranu životného prostredia a zabránenie škodám, napríklad prostredníctvom rámcovej smernice o vode. Európske potravinové preferencie však podporujú modely spotreby spôsobujúce vysokú spotrebu vody, ktorá je skrytá alebo súvisí s výrobou, čo je hrozbou pre členské štáty⁷ a vyžaduje si integrovanejší prístup k pôde, poľnohospodárstvu a vode⁸. Problematická je aj skutočnosť, že pôda v Európe je zraniteľná. Zo simulácií Spoločného výskumného centra EÚ vyplýva, že v EÚ s 27 členskými krajinami vodou spôsobená erózia ohrozuje 130 miliónov hektárov

---

4 <http://www.ehnheart.org/cvd-statistics.html>.

5 Euromonitor International, Passport Nutrition 2017.

6 Oxfam (2015) A Europe for the many, not the few.

7 Napr. Hoekstra a Mekonnen (2016).

8 OECD (2014).

plochy, pričom na takmer 20 % plochy dochádza k úbytku pôdy v rozsahu viac ako 10 ton na hektár za rok⁹. Straty biodiverzity boli zaznamenané tak na súši, ako aj v morskom prostredí, kde sa rozmanitosť druhov podľa údajov ocitá pod tlakom¹⁰. Členské štáty aj napriek tomu bez zváženého dosahu na životné prostredie odporúčajú spotrebiteľom jesť ryby ako súčasť zdravej výživy.

- 3.4 Z ekonomického hľadiska sa posledných 60 rokov považuje za úspech. Potraviny sú vždy dostupné. Priemerný podiel výdavkov domácností na potraviny klesol z 30 % na 15 %. Nástup obrovských potravinových reťazcov priniesol konkurenčnejšie ceny. Ekonomovia si dnes však kladú otázku, či ceny potravín odrážajú skutočné výrobné náklady, alebo či niektoré náklady nezohľadňujú v plnej miere. EHSV si so záujmom všima prebiehajúcu prácu Organizácie OSN pre výživu a poľnohospodárstvo (FAO) v oblasti účtovania plných nákladov poľnohospodárskych výrobkov¹¹. V potravinovom dodávateľskom reťazci sa prehĺbila nerovnováha v rozložení síl, čo vedie k nekalým obchodným praktikám a podobným dôsledkom¹².
- 3.5 Sklon k nadprodukcii stlačil ceny dole, no zároveň inštitucionalizoval plytvanie potravinami. Zatiaľ čo spotrebiteľia v krajinách s nízkymi príjmami v iných častiach sveta vyhodí približne 8 % potravín, v EÚ skončí v smetných košoch približne tretina toho, čo spotrebiteľia nakúpia. V rámci projektu Fusions, ktorý financuje EÚ, sa odhaduje, že v Únii sa každoročne vyhodí 88 miliónov ton potravín v hodnote 143 miliárd EUR¹³. Obehové hospodárstvo ani Plán pre Európu efektívne využívajúcu zdroje, ktoré sú prínosné z hľadiska vnímania potravín ako hmotného statku, nezohľadňujú ani ich spotrebiteľskú, ani kultúrnu hodnotu a nezaoberajú sa v plnej miere kultúrnym rozmerom plytvania potravinami. Otázka ako vybudovať novú koncepciu potravinového občianstva na základe udržateľného stravovania je výzvou pre Európu.
- 3.6 Naše chápanie dosahu európskych potravinových systémov na spoločnosť, životné prostredia a zdravie sa zlepšilo vďaka údajom a štúdiám akademickej obce a potravinárskeho priemyslu. Súhrnne svedčia o tom, že je potrebný integrovanejší prístup. Existujúce politické rámce boli možno úspešné pri riešení jednotlivých problémov, nie sú však celkovo zosúladené, čo je potrebné na riešenie škály úloh, ktorým budú svetové a európske potravinové systémy v budúcnosti čeliť. Politické opatrenia súvisiace s potravinami sa v značnej miere vytvárajú vo vzájomnej izolácii a často sú nesúladné. Chýba tiež vzájomné prepojenie politických opatrení na rôznych úrovniach správy. Jedným z príkladov ilustrujúcim potrebu integrovanejšieho prístupu je antimikrobiálna rezistencia, ktorá sa rozšírila v dôsledku používania antibiotík v živočíšnej výrobe a teraz ohrozuje ľudské zdravie. Význam integrovanej potravinovej politiky vo vzťahu k tejto otázke zdôraznil vo svojom nedávnom príhovore aj člen Komisie Vytenis Andriukaitis. Ďalším príkladom je konflikt medzi využívaním pôdy na výrobu potravín a jej využívaním na produkciu zdrojov energie, obytnú zástavbu a ďalšie potreby. Aj plytvanie potravinami je do istej miery

---

⁹ <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/soil-erosion-by-water-1/assessment>.

¹⁰ <https://www.eea.europa.eu/highlights/fish-to-fork-a-need>.

¹¹ www.fao.org/nr/sustainability.

¹² Stanovisko EHSV na tému *Spravodlivejší agropotravinársky dodávateľský reťazec*, 2016.

¹³ http://ec.europa.eu/food/safety/food_waste_en.

dôsledkom zvyšovania účinnosti výroby. Systém totižto poskytuje neustály a obrovský prílev potravín. Tento problém sa nedá vyriešiť apelovaním na racionálne správanie spotrebiteľov.

- 3.7 Ak by sa EÚ zakladala dnes, vytvorila by komplexnú potravinovú politiku, ktorá by umožňovala udržateľné stravovanie na základe udržateľných potravinových systémov, prepojenie poľnohospodárstva s výživou a ekosystémovými službami a zabezpečila dodávateľské reťazce, ktoré by chránili zdravie všetkých vrstiev európskej spoločnosti¹⁴. Úlohou politiky je nájsť spôsob ako naštartovať nevyhnutné zmeny. Z historického hľadiska sa politika EÚ vyvíjala demokratickými úpravami, pričom výraznejšie zmeny boli dôsledkom kríz, ako v prípade krízy potravinovej bezpečnosti v roku 2000 a škandálu s konským mäsom v rokoch 2013 – 2015.

4. Úloha občianskej spoločnosti pri tvorbe udržateľnejšej potravinovej politiky

- 4.1 EHSV konštatuje, že široké vrstvy európskej spoločnosti si sú vedomé nových štrukturálnych výziev v oblasti hospodárenia s potravinami v EÚ. EÚ by sa mohla namiesto prispôsobovania politiky a reagovania na situácie posunúť k proaktívnemu prístupu. Výbor regiónov vo svojom nedávnom stanovisku zaviedol dôležité precedensy. Novo vznikajúci záujem o vytvorenie lepšej politiky v oblasti potravín pre mestá a obce v EÚ by sa mal teraz premietnuť do záujmov vidieka. Mnohé európske mestá sa zapájajú do opatrení v spolupráci s radami pre potravinovú politiku, mestskými sieťami pre udržateľnosť, resp. riešenie klimatických zmien a programom WHO Zdravé mestá. Odrazom tohto záujmu je Pakt o potravinovej politike miest, podpísaný v roku 2015 v Miláne.
- 4.2 V posledných rokoch došlo k reorganizácii potravinových dodávateľských reťazcov s cieľom opätovne prepojiť výrobcov a spotrebiteľov a relokalizovať poľnohospodársku a potravinovú výrobu. Patrí sem poľnohospodárstvo podporované komunitou, krátke dodávateľské reťazce, alternatívne potravinové siete, miestne poľnohospodárske systémy a priamy predaj. Dôležitú úlohu môžu zohrávať aj spotrebiteľské družstvá, a to tým, že zaisťujú pevné prepojenie so spoločenstvom, ako aj zameranie na sociálne, vzdelávacie a environmentálne otázky. Verejné inštitúcie majú systémy, ktoré sú tiež súčasťou týchto procesov, napr. prostredníctvom programov verejného obstarávania pre školy a nemocnice, ktoré podporujú poskytovanie miestnych ekologických potravín, ako v Dánsku a vo švédskom Malmö. Zapadá to do prístupu EÚ založeného na obehovom hospodárstve.
- 4.3 Vďaka užšiemu prepojeniu výrobcov a spotrebiteľov by lokálnejšie potravinové systémy a iniciatívy zdola hore mohli zohrávať zásadnejšiu úlohu pri povzbudzovaní k zdravšej a udržateľnejšej spotrebe potravín. Občianska spoločnosť a účasť miestnych spoločenstiev posilňujú tieto prepojenia, ako to vidno na príklade mnohých iniciatív zameraných na udržateľné potraviny v mestách a dedinách v celej Európe. Politika EÚ však momentálne nie je dostatočne prispôbena na to, aby sa z týchto pokusov poučila, nieto ešte aby ich podporila, keď sa javia ako sľubné. Komplexná potravinová politika by preto mohla pomôcť povzbudiť a vytvárať spoločné riadenie týchto iniciatív. Poľnohospodárske podniky sa prispôbujú požiadavkám trhu,

---

¹⁴ Mason & Lang (2017). Sustainable Diets. Abingdon: Routledge.

obmedzuje ich však povaha poľnohospodárskej výroby. Na posun vo výrobných systémoch je potrebný čas.

- 4.4 Potravinové hospodárstvo čelí významným technickým, finančným a spoločenským¹⁵ výzvam, ktoré sú zohľadnené vo veľkých investičných programoch na podporu inovácie a technologického pokroku. V Európe sídli približne 289 000 potravinárskych podnikov, pričom 3 000 z nich pokrýva takmer polovicu trhu EÚ¹⁶. Zo štúdií vyplýva, že na zachovanie odolných potravinových systémov je potrebná kombinácia veľkých i malých poľnohospodárskych podnikov. Medzi najväčšími európskymi potravinárskymi spoločnosťami a malými a strednými podnikmi (MSP) zívá obrovská priepasť. MSP by mohli byť lepšie začlenené do koncepcie sociálnej Európy. Digitálne hospodárstvo ponúka príležitosti na užšie prepojenie spotrebiteľov a výrobcov. Podnikateľská sféra víta progresívne vedenie v oblasti udržateľnosti a požaduje jednoznačné rámce.
- 4.5 Je jednoznačne v záujme európskych občanov, aby ich potraviny pochádzali z udržateľných zdrojov. Vzhľadom na zložitosť tejto problematiky systémy označovania nie sú schopné zaistiť jednoznačnosť. V nedávnej štúdií, ktorú pripravil Karl Falkenberg, sa uvádza, že „značka“ európska potravina by sa mala odvíjať od udržateľnosti, alebo od myšlienky „dobre žiť a spravodlivo a bratsky využívať to, čo nám planéta v rámci svojim možností ponúka“¹⁷. Z toho vyplýva dôraz na sociálny aspekt, ako aj na životné prostredie a hospodárstvo. Do pôsobnosti európskych inštitúcií nespádajú niektoré kultúrne záležitosti, ako je napätie medzi platenou prácou s potravinami (v dodávateľských reťazcoch) a neplatenou prácou s nimi (doma v kuchyni), ale niektoré prvky európskeho potravinového systému majú ústredný význam pre európsku koncepciu potravín (alebo tzv. značku). Európa je známa svojou kulinárnou rozmanitosťou a rôznorodosťou potravinovej výroby. Tú treba nielen chrániť, ale aj aktívne zvyšovať. Systém EÚ na označovanie kvality (chránené zemepisné označenie, chránené označenie pôvodu, zaručená tradičná špecialita) je užitočný, pokrýva však iba potravinové špeciality a nesleduje trendy v masovej výrobe potravín. Návrh pána Falkenberga usilovať sa o spravodlivosť, by mal iste znamenať novú dohodu v oblasti miezd a spravodlivého zaobchádzania s migrantmi pracujúcimi v potravinárskych podnikoch v EÚ. Ide o citlivé, ale dôležité záležitosti, prostredníctvom ktorých môže komplexná potravinová politika poskytnúť praktickú podporu sociálnej harmónii v Európe.
- 4.6 Rodičov a orgány verejného zdravotníctva znepokojujú rozdielne finančné investície do informácií o potravinách určených deťom. WHO to vníma ako prioritnú otázku, pretože veľký podiel týchto informácií sa týka potravín s vysokým obsahom soli, cukru a tuku¹⁸. S prechodom od tradičných médií k digitálnym rastie aj potreba uceleného prístupu. Odhaduje sa, že v roku 2016 sa iba v západnej Európe vynaložilo 37 miliárd USD na reklamu na potraviny v digitálnych médiách¹⁹. EHSV pripomína nedávnu výzva spotrebiteľov, s ktorou sa obracajú na výrobcov

---

15 3. správa Stáleho výboru pre poľnohospodársky výskum pre Európsku komisiu z roku 2011, Freibauer, Mathijs a kol.

16 <http://www.fooddrinkurope.eu/publication/data-trends-of-the-european-food-and-drink-industry-2016/>.

17 Falkenberg, K.: *Sustainability Now! A European Vision for Sustainability*, EPSC, 18. vydanie, 20. júla 2016.

18 Európsky región WHO (2013), http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0019/191125/e96859.pdf.

19 <https://www.statista.com/statistics/237928/online-advertising-spending-in-western-europe/>.

potravín a maloobchod a žiadajú ich, aby prestali používať maskotov svojich značiek v reklamných a marketingových kampaniach na potraviny, ktoré majú vysoký obsah tuku, soli a cukru. Ak odvetvie neprijme náležité kroky, vlády by mali zvážiť zavedenie regulačných opatrenia²⁰.

- 4.7 Cieľom potravinovej politiky EÚ na nasledujúcich 50 rokov by mala byť podpora prechodu od kultúry spotreby potravín, ktorá sa vyznačuje tvorbou odpadu, k potravinovému občianstvu vyznačujúcemu sa starostlivým prístupom a zodpovednosťou. Prechod od udržateľných potravinových systémov k udržateľnému stravovaniu si vyžaduje, aby angažovaní spotrebiteľia prijali koncepciu aktívneho potravinového občianstva. EHSV pripomína svoj návrh začať celoeurópsku kampaň na zvýšenie povedomia a informovanosti o hodnote potravín. Bude to nevyhnutné na zabezpečenie dlhodobej zmeny správania spotrebiteľov²¹.

5. Vízia – ciele a štruktúra komplexnej potravinovej politiky v EÚ

- 5.1 Potravinová politika je zastrešujúcou politikou, ktorá organizuje a podporuje rámec potravinových systémov od prvovýroby (poľnohospodárstvo), cez výrobu potravín (spracovateľský priemysel) až po spotrebu. Objasňuje a odhaľuje to, čo je často skryté pod povrchom. Jedlo je súčasťou mnohých aspektov života, ako je vzdelávanie, zdravie, životné prostredie, obchod, vzťahy v spoločnosti a kultúra, preto prínosom komplexnej potravinovej politiky je, že spoločnosť môže jasne stanoviť čo chce pomocou svojho potravinového systému dosiahnuť, a ako to chce dosiahnuť. Spája to, čo by inak bolo príľahko oddelené a roztrieštené. Otázka čo a ako jeme, ako dnes jedlo vyrábame a za akú cenu, má dôsledky pre budúcnosť.
- 5.2 Potravinová politika vážne ovplyvňuje rozvoj mestských a vidieckych oblastí. Vytvára pracovné miesta vo všetkých súvisiacich odvetviach, ako je poľnohospodárstvo a jeho technická infraštruktúra, spracovanie potravín, doprava, obchod, balenie, maloobchodné a stravovacie služby atď. Ovplyvňuje živobytie miliónov občanov EÚ. Odvetvie spracovania potravín v EÚ zamestnáva 4,25 milióna ľudí, dosahuje obrat 1 098 miliárd EUR, investuje 2,5 miliardy do výskumu a vývoja a v obchode so spracovanými potravinami dosahuje prebytok 25,2 miliardy EUR²². Napriek významu potravín pre hospodárstvo EÚ jej v súčasnosti chýba potravinová politika ako taká. Potravinové systémy sú namiesto toho formované množstvom rôznych politických rámcov, ako sa zdôrazňuje vyššie.
- 5.3 Potravinová politika pre 20. storočie musí spĺňať kritériá v mnohých oblastiach: kvalita potravín (chuť, pôžitok, vzhľad a autenticita); zdravie (bezpečnosť, výživnosť, dostupnosť a poznatky); životné prostredie (emisie CO₂, voda, využívanie pôdy, pôda, biodiverzita, kvalita ovzdušia a systémová odolnosť); sociálne a kultúrne hodnoty (identita, rovnosť prístupu, dôvera, výber a zručnosti); zdravá ekonomika (skutočná hospodárska súťaž a spravodlivé výnosy, dôstojné pracovné miesta, plne internalizované náklady a rozumné a konkurenčné ceny) a dobrá správa vecí verejných (demokratická zodpovednosť, etické postupy a uplatňovanie overených

---

²⁰ *Cartoon characters and food: just for fun?*, pozičný dokument, BEUC, 2017.

²¹ NAT/680.

²² http://www.fooddrinkeurope.eu/uploads/publications_documents/Data_and_trends_Interactive_PDF_NEW.pdf.

vedeckých dôkazov). Všetky platné politické opatrenia EÚ možno posudzovať z hľadiska týchto politických okruhov.

- 5.4 Komplexná potravinová politika musí podporovať odolné ekosystémy a zaistiť dôstojné príjmy všetkým zainteresovaným subjektom a účastníkom potravinového dodávateľského reťazca v EÚ i mimo nej. Ceny potravín neodrážajú v plnej miere náklady na výrobu, pričom zdravotné, environmentálne a sociálne náklady sú väčšinou externalizované. Snaha o lacnejšie, dostupnejšie potraviny nesmie byť na úkor iných aspektov a výsledkov výroby a spotreby potravín. Komplexná potravinová politika by mohla pomôcť znovu začleniť cenu potravín medzi ostatné hodnoty a zosúladiť ju s nimi.
- 5.5 Komplexná potravinová politika by mala zblížiť platnú politiku s novými opatreniami, pričom jej hlavným cieľom by bolo zabezpečenie udržateľných potravinových systémov a zdravého stravovania. Nemalo by to znamenať takpovediac objavovanie Ameriky a vytváranie úplne novej politiky alebo pridelovanie nových právomocí EÚ, pretože cieľom je zaviesť jednotné normy. Znamená to skôr prijať na úrovni EÚ reformy, ktoré by povzbudzovali k novému a udržateľnejšiemu konaniu na všetkých úrovniach (miestnej, regionálnej, štátnej i v podnikoch), ako aj k rozšíreniu iniciatív, ktoré už prebiehajú, a zabezpečiť tak väčší súlad. Okrem toho to znamená prepojiť opatrenia na úrovni EÚ s opatreniami, ktoré je lepšie realizovať na iných úrovniach správy. Mohli by sa zväziť fiškálne režimy zlepšujúce dostupnosť zdravého stravovania prostredníctvom mestského plánovania a verejného obstarávania, pričom sa podporujú miestne trhy a zamestnanosť.
- 5.6 V záujme dosiahnutia týchto cieľov je potrebné koordinovať politické opatrenia tak na strane ponuky, ako aj na strane dopytu. Znamená to, že fyzická a cenová dostupnosť potravín dosiahnutá vďaka udržateľnej výrobe sa musí koordinovať so zjednodušovaním dostupnosti zdravého a chutného stravovania pre spotrebiteľov a s posilnením postavenia spotrebiteľov pri jeho výbere. Je potrebné rozvíjať kombináciu *legislatívnych zmien* na odstránenie regulačných prekážok a poskytovanie fiškálnych stimulov so *zmenami správania* na základe lepších informácií, vzdelávania a zvyšovania povedomia spotrebiteľov a spracovateľov. Hlavným cieľom je zvýšiť povedomie o hodnote potravín a podporovať ju na všetkých úrovniach, a zároveň povzbudzovať postupnú, ale významnú zmenu. Napríklad obsah soli v potravinách je najlepšie znižovať postupne, no systematicky, avšak podniky nie sú nijako motivované zmeniť receptúry svojich výrobkov.
- 5.7 Uskutočňovanie cieľov OSN v oblasti trvalo udržateľného rozvoja poskytuje kľúčový rámec spoločnej činnosti s cieľom poskytnúť svetu do roku 2030 potraviny udržateľným spôsobom. Problematika potravín a poľnohospodárstva prierezovo pretína 17 cieľov v oblasti trvalo udržateľného rozvoja. Svetová zdravotnícka organizácia uvádza, že 12 z týchto cieľov si vyžaduje opatrenia v oblasti výživy. Uskutočňovanie cieľov trvalo udržateľného rozvoja si vzhľadom na svoju povahu vyžaduje ucelené riešenia na základe spolupráce rôznych útvarov, ministerstiev, odvetví a celého potravinového dodávateľského reťazca. Pre EÚ je to vynikajúca príležitosť ujať sa vedenia na úrovni kontinentu.
- 5.8 Komplexná potravinová politika by mala v záujme dosiahnutia cieľov udržateľného rozvoja spojiť rôzne prístupy a mala by zahŕňať jestvujúce viacúrovňové a viacsektorové riadenie, aby sa

zaistila ešte integrovanejšia tvorba politiky. Európa formuluje svoje postoje k rôznym pilierom potravinového systému, ako je:

- poľnohospodárstvo (transformovaná SPP²³, rozvoj agroekologických modelov, generačná výmena, dôstojný príjem pre poľnohospodárov, verejné statky za verejné peniaze, dobré životné podmienky zvierat)
- vyvážený územný rozvoj a rozvoj vidieka (Cork 2.0²⁴)
- udržateľné spracovanie (zmena receptúr)
- obehové hospodárstvo²⁵ (plytvanie potravinami, energetická účinnosť)
- udržateľná spotreba potravín (výber potravín s ohľadom na ochranu zdravia a životného prostredia, pričom hlavnú úlohu zohráva maloobchod)
- sociálny dosah (spravodlivé rozdelenie miezd a príjmov, sociálna ochrana)
- kultúrny dosah (regionálna/miestna identita)
- zdravie, výživa (zdravšia strava, bezpečnosť potravín)
- ochrana životného prostredia (pôda²⁶, biodiverzita, kvalita vody a ovzdušia)
- vzdelávanie (vzdelávanie v školách, hodnota potravín, varenie, čo je to dobré jedlo)
- obchod, vrátane medzinárodného obchodu (poctivejší obchodný styk v potravinovom dodávateľskom reťazci²⁷, potravinová zvrchovanosť)
- rozvoj (politický súlad v záujme rozvoja).

5.9 Tento nový komplexný prístup by mal byť dynamický a mal by zahŕňať zainteresované subjekty z potravinového dodávateľského reťazca a občianskej spoločnosti ako celku, aby sa zaistila zodpovedná a transparentná potravinová demokracia.

5.10 Komplexná potravinová politika by teda mala byť: 1. environmentálne, sociálno-kultúrne a hospodársky *udržateľná*; 2. *integrovaná* naprieč všetkými odvetviami a úrovňami riadenia; 3. *inkluzívna* pre všetky oblasti v spoločnosti; 4. zameraná na upevnenie spravodlivých pracovných podmienok na všetkých úrovniach.

6. Plán – Kroky potrebné na dosiahnutie komplexnej potravinovej politiky

6.1 Podobne ako zakladatelia spoločného trhu v 50. rokoch minulého storočia vnímali potraviny ako kľúčové pre lepšiu Európu a stabilnejší mier, tak EHSV dnes, o šesť desaťročí neskôr zdôrazňuje potrebu začať vytvárať udržateľnejší potravinový systém pre Európu. Tlaky sú už dobre známe a podložené dôkazmi. Musí a bude sa to riešiť na úrovni EÚ a členských štátov. Rovnako sú však potrebné celoeurópske opatrenia.

6.2 EHSV navrhuje vytvoriť za účasti rôznych GR Komisie a iných inštitúcií medzisektorovú a medziinštitucionálnu pracovnú skupinu s cieľom vypracovať akčný plán pre udržateľnosť

---

23 NAT/703.

24 Stanovisko EHSV na tému *Od vyhlásenia Cork 2.0 ku konkrétnym opatreniam*, 2017.

25 Stanovisko EHSV na tému *Obehové hospodárstvo*, 2016.

26 NAT/713.

27 NAT/680.

potravín, a pomôcť tak EÚ realizovať ciele trvalo udržateľného rozvoja súvisiace s potravinami. Akčný plán by sa mal vypracovať participatívnym postupom za účasti zainteresovaných subjektov z celého potravinového dodávateľského reťazca, občianskej spoločnosti a výskumných pracovníkov.

- 6.3 EHSV vidí príležitosť nájsť a vytvárať priestor na zapojenie a aktívnu účasť občianskej spoločnosti v tomto procese na základe dynamiky prameniacej z vypočutí expertov, ktoré na túto tému usporiadal EHSV.
- 6.4 EHSV žiada Spoločné výskumné centrum, GR pre výskum a výskumné agentúry členských štátov, aby na stimuláciu a monitorovanie pokroku v plnení stanovených cieľov vytvorili hodnotiacu tabuľku EÚ pre udržateľné potraviny. Na zahrnutie a prevedenie cieľov udržateľného rozvoja súvisiacich s potravinami a iných medzinárodných cieľov (napr. miera emisií skleníkových plynov) do európskeho prostredia bude potrebná kombinácia nových i starých ukazovateľov.
- 6.5 EHSV žiada Komisiu, Parlament a Radu, aby preskúmali možnosť zriadenia osobitného GR pre potraviny, ktoré by zlepšilo koordináciu úloh a zodpovedností pre všetky politické opatrenia súvisiace s potravinami, od spoločných metodík analýz životného cyklu až po veľké objemy údajov o potravinách a udržateľnú výživu. Toto nové GR by poskytovalo rámec nevyhnutný na to, aby sa potraviny stali prioritou a bolo by podľa potreby zdrojom regulácie, právnych predpisov a základom presadzovania.
- 6.6 Mala by sa vytvoriť nová Európska rada potravinovej politiky. Niektoré členské štáty už podobné orgány majú (napr. Holandsko a v severnej Európe *Nordic Food Policy Lab*). Poskytovala by poradenstvo o zmenách, ktoré sú podľa názoru vedcov potrebné na splnenie cieľov udržateľného rozvoja a Parížskej dohody o zmene klímy.
- 6.7 Predpokladom prechodu k udržateľným európskym potravinovým systémom je lepšia integrácia odporúčaní v oblasti zdravia, výživy, životného prostredia a hospodárstva. EHSV podporuje vypracovanie usmernení EÚ v oblasti udržateľného stravovania na základe iniciatív v Nemecku, Holandsku, Švédsku a Francúzsku so zámerom poskytnúť spotrebiteľom a odvetviu jasnejšie pokyny ako zabezpečiť rovnováhu medzi správnu výživou a menším environmentálnym dosahom, zabrániť nepravdivým tvrdeniam o zdravotnom a environmentálnom vplyve, a zároveň zohľadniť kultúrne preferencie. To by sa malo odraziť v novom systéme označovania potravín z hľadiska udržateľnosti.